

JACOB MUNK

EN LANGT BEDRE VEJ

EN NY RETNING FOR DEBATTEN OM KØN OG SEKSUALITET

JACOB MUNK

En langt bedre vej

En ny retning for debatten
om køn og seksualitet

CREDO

Til min kommende hustru, Mette.

*Du er min, du er min, du er min,
i melankoliens korridorer, og på liljens mørke loft,
i vor seng der tilhører månen,
og i dansen som skildpadden drømmer.*
– Federico García Lorca

Tak til Olof Edsinger, Kristina Hald Jacobsen, Peter Nissen, Ole Rabjerg,
Hans-Ole Bækgaard og Kurt Larsen for faglig sparring.

INDHOLD

Forspil	11
---------	----

DEL 1

Kapitel 1 **Hvad vi er rundet af**

– hvordan den seksuelle frigørelse har ændret alt	19
Historien om os	19
Hvor er vi i dag?	20
Ånden fra 68	24
Arven fra Freud	28
Idéer der gør en forskel	31

Kapitel 2 **En langt bedre vej**

– Hvorfor sex ikke kan adskilles fra kærlighed	33
Blikkets hemmelighed	33
Hvad vi virkelig begærer	38
To bliver til ét	42
Frigørelsens fallit	46
Der er en bedre vej	50

Kapitel 3 **Et løfte der bærer**

– hvordan kun ægteskabet kan opfylde vores seksuelle længsler	53
Det store skridt	53
Når to bliver ét	56
Kunsten at vente	62
Ægteskabet er til for barnet	67
Er ægteskabet til for manden?	72
Ægteskabets Herre	78

Kapitel 4 Ene men ikke alene

– hvorfor vi må genopdage værdien af seksuel afholdenhed	81
»Ikke lige nu«	81
Freud lever!	83
Singleliv er »simple living«	84
Det vigtige venskab	87
Sex på egen hånd?	93
Den sunde afholdenhed	100

DEL 2**Kapitel 5 Fra kvindekamp til kønsballade**

– hvordan to køn blev til 70 og siden forsvandt	105
Udbryderen	105
Hvad er køn?	108
Er køn en konstruktion?	113
Butler og kønsballaden	115
Lige rettigheder eller normkritik?	121
Mange LGBT-bevægelser?	125

Kapitel 6 Som mand og kvinde

– hvorfor vi ikke kan komme uden om de to køn	129
En krop der gør en forskel	129
En kultur der gør en forskel	136
Begæret gør køn	138
Kønsroller	146

Kapitel 7 I sit billede skabte han dem

– hvordan Bibelen kan give rodfæstede svar til en rodløs tid	149
Er Bibelen forældet?	149
Den treenige Gud	151
Skabt som mand og kvinde	154
Paulus og patriarkatet	160
Har Gud en holdning til moden?	165

Den tavse kvinde?	167
Jesus: Den første kvindesagsforkæmper?	172

Kapitel 8 **Kender kærlighed til køn?**

– hvorfor spørgsmålet om homoseksualitet er vanskeligere end du tror	177
Det store spring	177
Hvad Bibelen egentlig siger	179
Hvorfor ...?	187
Det homoseksuelle forhold	190
Befriet for skam	197

Kapitel 9 **Fange i egen krop**

– hvordan vi undgår at tage transpersoner som gidsler i kønsdebatten	201
Fra mand til kvinde	201
Hvad forårsager transkønnethed?	206
Vejen frem	212
Et etisk spørgsmål?	215
Den store forvandling	219

Epilog

At følge ham som går på kaosvandene	223
-------------------------------------	-----

Appendiks:

Er minoritetsstress nøglen til LGBT-personers ringere trivsel?	233
--	-----

Litteratur	239
------------	-----

FORSPIL

Hendes lyse stemme brød stilheden i lokalet:

Jeg er blevet ret nysgerrig på kristendommen på det sidste.
Men jeg kan bare ikke tro på en Gud, der har noget imod
homoseksuelle.

Jeg tror, at mange i deres stille sind har tænkt det samme. Den mest dramatiske samfundsudvikling i disse år foregår i mine øjne på spørgsmålet om kønsidentitet og seksualitet, en udvikling, som ofte opfattes som et af vores tids store gennembrud. Selvom transkønnethed, kønskorrigerende operationer, biseksualitet og homoseksuelitet langtfra er nye spillere på verdenshistoriens store scene, så har de gennem de senere år fået langt mere opmærksomhed end tidligere. Som teenager i dag spørger man således sig selv, om man er til drenge eller piger, om end langt de fleste naturligvis ender med at finde ud af, at de er til det modsatte køn. Samme karakter har spørgsmålet om kønsidentitet endnu ikke, men der er noget på vej: For nogle år siden fortalte en af mine undervisere, at han havde meldt sit barn til springgymnastik i en trampolinpark i en forstad til Aarhus. På indmeldingsblanketten skulle han angive, om barnet var »dreng, pige eller andet«. »Andet?« Spørgsmålet havde runget i ham. Det ville ikke på samme måde have overrasket ham, hvis det havde fundet sted på universitetet, eller hvis man skulle melde sig ind i Sex & Samfund eller Mellempøkeligt Samvirke. Men en

trampolinpark for børn i forstaden? Så er det ikke længere kun de progressive intellektuelle fra byen, der er »queer«.

Når jeg hører historier som denne, slår det mig, at der er noget galt. At der måske lurder en fare for, at minoritetsgruppers gode og forståelige ønske om anerkendelse kan lede til en ideologisk betinget relativisering af stabile identitetsmarkører for det brede flertal. I lang tid var det kun en fornemmelse, men problematikken trænger sig på i takt med den stadigt accelererende samfundsudvikling, hvor Pride-paraderne og LGBT-bevægelsen fylder mere og mere i den offentlige debat og sætter deres tydelige præg på lovgivningen.

Efter min tid på Aarhus Universitet vidste jeg godt, hvor jeg skulle søge viden om, hvad »queer-teori« var, og hvad den havde at indvende mod de traditionelle køn. Ophavsmændene til disse tanker havde været velrepræsenteret på vores pensumlister. Til gengæld måtte jeg længe lede forgæves efter bøger og artikler, der kunne give saglige og velunderbyggede modsvar til queer-ideologien. Spørgsmålet meldte sig uundgåeligt: Er »queer« bare den nye, uomgængelige sandhed, som kun kan modsiges af almindelig snusfornuft og religiøs konservatisme?

Langsomt begyndte jeg dog hist og her at finde brudstykker af en bedre vej for debatten om køn og seksualitet, og jeg begyndte nu at ane konturerne af et andet billede. Ikke bare så jeg en ny retning for debatten, som var videnskabeligt og filosofisk velunderbygget, men den var også både rodfæstet, smuk og moderne. Den var ikke perfekt eller uden mangler – men den satte kursen for en bedre vej.

Denne bog er et forsøg på at give dette billede videre og præsentere et syn på køn og seksualitet, som for mig at se er langt mere positivt og dynamisk end den postmoderne frigørelsestænkning, der let forfalder til kun at rive ned og kritisere. Det er en bog, der er opstået af nød, fordi jeg ville ønske, at jeg selv havde haft en bog som denne at spille bold op ad. Når jeg er ude og tale om disse

emner i forskellige sammenhænge, fornemmer jeg, at jeg ikke har været alene om dette ønske.

Pigen, der stillede sit spørgsmål i forsamlingen, antydede, at der var noget stort på spil for hende: Kristendommens syn på homoseksualitet var afgørende for, om hun ville vove at nærme sig troen. Det er ikke mærkeligt, når spørgsmålene om køn og seksualitet fylder så meget i dag, og når opgøret med den religiøse konservatisme anses for en af vores kulturs store sejre.

Jeg havde det på samme måde, da jeg læste i Det Nye Testamente for første gang tilbage i 2012. Her i denne gamle bog fandt jeg ganske vist noget, som virkelig havde værdi, og som jeg i mine ateistiske teenageår aldrig havde forventet at finde. Der var en poetisk skønhed over dens bramfrie kærlighedserklæring til fejlbarlige mennesker og en håbefuldst kraft over dens hyldelse til denne brudte verden. Men der var én ting, jeg ikke kunne forlige mig med, nemlig dens syn på køn og seksualitet: Sex hørte til i ægteskabet, skulle være mellem én mand og én kvinde, og kvinden skulle underordne sig manden. Nej. Sådan ville Gud aldrig tale, hvis han da overhovedet fandtes, tænkte jeg. Men dengang forstod jeg hverken Bibelen, Gud eller seksualiteten, som de burde forstås.

Denne bog og det syn på køn og seksualitet, jeg vil præsentere, er dybt forankret i kristendommen og den evangelisk-lutherske bekendelse. Hvis denne forudsætning giver anledning til at tro, at mit bedste modsvar til moderne kønsteori og den seksuelle frigørelse er et »så siger Herren«, kan jeg imidlertid berolige med, at det ikke er tilfældet. Den kristne tradition og teologi vil snarere være den linse, jeg betragter de nutidige debatter om køn og seksualitet igennem, og min hermeneutiske nøgle til det væld af forskning inden for filosofien og psykologien, som vil udgøre rygraden i denne bogs argumenter. Mit mål vil altså være at undersøge, om den kristne teologi har en forklaringskraft, der kan kaste lys over nogle blinde vinkler i

vores tids debatter, og om dens vision for køn og seksualitet synes at passe til vores dybeste personlige og seksuelle behov.

Ud over at komme med et indspil i kønsdebatten har det også været min intention at præsentere en vision for en kristen kultur, hvor tilgivelse, befrielse fra skam samt selvopofrende kærlighed til alle uafhængigt af seksuel orientering og kønsidentitet er selve hjertet i den kristne etik. Kristnes holdninger til seksualitet har til tider fået kristendommen til at fremstå mørk og hård, uden plads til afvigelser. Det er en skam, for jeg tror ikke, man får noget bedre fundament for en tilgivende og skam-fordrivende kultur end fællesskab om Jesus, der døde for os.

Denne bog er altså også en invitation til dem, der deler den før-omtalte piges frustration, om ikke at lade, hvad de tror kristendommen siger om køn og seksualitet, afholde dem fra at komme til ham, som er kærlighedens kilde. For det er, hvad det hele handler om, hvad enten vi taler om sex, ægteskab, kirkekultur eller håndtering af transkønnethed: kærlighed. Jeg håber derfor, at alt det følgende blot vil være at betragte som en fodnote til det grundlag for al kristen etik, som lyder fra Paulus:

»Og jeg vil også vise jer en langt bedre vej ...«: kærlighedens vej.¹

¹ Første Korintherbrev 12,31.13,4.

DEL 1

Gustav Klimt: *Der Kuss* (1908-1909).

På Kysset lod Klimt sig inspirere af den byzantinske kirkekunst,
og brugte dette kraftfulde, religiøse udtryk til at skildre
den mystiske forening mellem de elskende.

KAPITEL 1

Hvad vi er rundet af

– hvordan den seksuelle frigørelse
har ændret alt

Historien om os

Jeg tror, jeg gik i 6. klasse, da jeg en dag efter skole sad sammen med min far og så en DR2-dokumentar om 68'-bevægelsen. Den dag skete der noget med mig. Jeg husker de sort-hvide billeder af mænd og kvinder i lange afghanerpelse og mændenes hår, der nåede ned til skulderbladene. Jeg husker musikken: Steppeulvene, Skousen & Ingemann og Bob Dylan. Hvordan lyden på én gang føltes hjemlig og frisk. Jeg husker, hvordan 68'ernes kamp for frihed og lighed virkede sand. Når jeg så optagelserne fra de store musikfestivaler, følte jeg en brændende længsel efter at blive en del af fællesskabet, sidde med i rundkredsen og synge »The times they are A-Changin'«.

Den følelse, jeg oplevede den dag, kan nok bedst beskrives som en blanding af personlig åbenbaring og kollektiv nostalgi. Nok havde jeg ikke selv været ung i 60'erne, men jeg følte, at det her var historien om mig. Måske fordi begge mine forældre er født i midten af 50'erne og har fulgt bevægelsen på tæt hold. Min bror og jeg er

altså opvokset til lyden af The Band og Grateful Dead på skrattende LP'er, og det har sat sit umiskendelige aftryk på os begge.

Den dag fandt jeg min vej. Jeg lod håret gro, fik min mor til at hjælpe mig med at batikfarve mine hvide t-shirts og blev efterhånden en ret ferm guitarist. Det varede heller ikke længe, før jeg begyndte at engagere mig på den ungdomspolitiske venstrefløj og blev vegetar.

Min historie afspejler, hvad der er sandt om os alle: Historien om 68'erne er historien om os. Jeg er et barn af 68'erne, bogstavelig talt og i overført betydning, og jeg tror på, at man som barn skal ære sine forældre. I de følgende kapitler vil jeg bruge en del kræfter på at kritisere den seksuelle frigørelse, der fandt sted i kølvandet på '68, men det kan jeg ikke gøre uden først at ytre min taknemmelighed for ungdomsoprøret. Når jeg i dag genser DR2-dokumentaren om hippie-bevægelsen, bliver jeg stadig fyldt af den samme blanding af nostalgi og håb. Her var nogle mennesker, der troede på noget og satte handling bag deres overbevisning. De viste værdien af fællesskab i en tid, der var (og stadig er) i konstant fare for at forfalde til rå individualisme. De producerede musik, der udgør en uudtømmelig kilde til inspiration for nye generationer af musikere. De tog nogle nødvendige opgør med uberettigede autoriteter og traditioner. Og for det skal de have tak.

Hvor er vi i dag?

Før vi undersøger vores rødder, er det værd at spørge: Hvor er vi egentlig i dag, når det kommer til kærlighed og sex? Spørgsmålet er ikke let at besvare. Vi er i dag spændt ud imellem forskellige værdier. På den ene side lever ønsket om et trofast og forpligtende forhold i bedste velgående. På den anden side er vores personlige frihed og bevægelighed ukrænkelig. Denne spænding udtrykker sig

på mange forskellige måder. Hollywood-film reproducerer stadig forestillingen om »den eneste ene« i hobetal, men da denne »eneste ene« er en mystisk og usynlig størrelse, kan drømmen ironisk nok netop retfærdiggøre brud med en tidligere partner.

Dette er måske det vigtigste, der er at sige om sex og kærlighed i vores tid: Det beror ikke på »ydre« kriterier, såsom ægteskab, familiernes samhørighed og social status, men på autenticiteten i de elskendes romantiske og seksuelle følelser. Hvis de ydre omstændigheder er imod de elskende, gør det blot romantikken endnu mere dragende. Det er for eksempel omdrejningspunktet i Shakespeares *Romeo og Julie*, hvor Romeo kommer fra »The house of Montague« og Julie fra »The house of Capulet«, der er erklærede fjender. Alligevel forelsker de sig intenst allerede ved første møde. Kærligheden er umulig, og vi ved, hvordan det ender. Men det gør kun kærligheden smukkere. Julies berømte bøn til Romeo er sigende for vores tid:

Åh Romeo, Romeo, hvorfor er du Romeo?
Fornægt din far, giv afkald på dit navn;
nej, sværg blot at du er min kærlighed,
så er jeg ikke mer en Capulet. (...)
du er dig selv, selv uden Montague.
Er Montague en hånd, en fod, en arm,
et ansigt eller nogen anden del
af mennesket? Nej, Find et andet navn!
Hvad er et navn? Det, som vi kalder rose,
vil dufte lige sødt, hvad end det kaldes;
og Romeo ville, var han uden navn,
beholde den fuldkommenhed, han ejer.
Åh, Romeo, glem dit navn og kast det bort,
for det er ingen del af dig. Til gengæld må du ta mig.
(Shakespeare: *Romeo og Julie*, 2.2.33-49)

Ved at ønske Romeos navn væk, ønsker Julie i virkeligheden Romeo løsrevet fra alle de ydre forhold, der begrænser dem, og ind i kærlighedens rene verden. Naturligvis ved vi godt, at sådan et ønske er absurd. De ydre forhold, der begrænser os, er netop dem, der gør os til os. Uden min historie, min familie, min kultur – altså uden mit navn – ville jeg slet ikke være mig. Men i vores tid tænker vi, at hvis vi kunne skrælle alt dette af, ville vi finde et mere autentisk jeg, og at det netop er dette rene jeg, vi elsker og elskes af.

Hvis kærlighed er noget, der udspringer af en mystisk forbindelse i vores indre, melder der sig hurtigt et spørgsmål, nemlig: Hvordan sikrer vi stabiliteten i vores romantiske relationer? Man kan naturligvis håbe, at »soul mates« kan holde hinanden ud, også når følelserne i perioder forsvinder (for det gør de), og alt, hvad der er tilbage, er dagligdagen i hjemmet, besværlige børn, arbejdet og de mere eller mindre stimulerende familiekomssammener. Med andre ord: alle de »ydre« ting, vi netop ikke tænkte over, da vi i sin tid valgte vores partner.

Men lad os være ærlige: At få et varigt forhold er svært i dag. Jeg undrer mig ofte over, hvordan så mange mennesker formår at blive sammen »til døden skiller dem ad« på trods af alle de sår og skrammer, de har påført hinanden gennem tiden. Man må lære en ting eller to om tilgivelse undervejs. Men tro ikke, det kommer automatisk. I 2013 krydsede skilsmisseraten for første gang de 50% i de danske målinger.² Hvert andet ægteskab ender i dag i skilsmisse. Det bør gøre os ydmyge.

Så hvad gør vi? Svaret er naturligvis, at ingen af os ved det. Så vi prøver os frem.

En løsning kan være at omfavne det moderne parforholds flygtighed og slutte fred med den kendsgerning, at min partner blot er

2 Kilde: »Skilsmisser« på Danmarks Statistik. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/vielser-og-skilsmisser/skilsmisser>.

til låns. Den løsning havde naturligvis fungeret bedre, hvis sex ikke havde haft den »bivirkning« at kunne gøre kvinden gravid, hvilket vel også er grunden til, at den løsning op gennem historien primært har været populær blandt mænd. Mange i dag vil nok tænke dette som en midlertidig løsning i ungdomsårene, hvor man kan prøve forskellige partnere af, indtil man en dag finder den rette. Cirka sådan plejede jeg selv at se på det. Denne løsning kalder man ofte »seriel monogami«, der betegner det at have skiftende seksuelle partnere (evt. ægtefæller) over tid. Dog kun én ad gangen.

En mere perifer, men særdeles interessant, løsning møder vi i serien »Gift ved første blik«. I »Gift ved første blik« forsøger man at genopfinde det arrangerede ægteskab. Forskellen fra det gængse arrangerede ægteskab er, at det i seriens logik ikke er forældrene, der bedst kan vurdere, hvem der ville være en god partner for deres barn, men derimod eksperter. Det siger noget om vores tids ubegrænsede tiltro til videnskabsfolk, også når det gælder de mest personlige spørgsmål. Serien er særligt interessant ved at afvise det, der er grundstenen i hele den moderne forståelse af kærlighed, nemlig som vi så før, at kærligheden udspringer af en indre romantisk drivkraft. Her er det netop »de ydre forhold«, der bliver forholdets byggesten. Vidner det om, at vores tiltro til videnskaben trods alt er større end vores hang til romantik, eller er tidens vinde ved at vende?

En tredje løsning, der i disse år bliver mere og mere udbredt, er muligheden for at leve i et »åbent parforhold«, hvor man foruden sin partner også må have andre seksuelle relationer. Tilbage i sommeren 2018 kørte en serie ved navn »Ku' godt må godt – fortælling fra et åbent parforhold«, hvor man fulgte et ungt aarhusiansk par, der forsøgte sig med denne model. Interessant var det at høre den kvindelige hovedperson, Malou, begrunde deres valg med, at hun som skilsmissebarn altid havde frygtet at skulle miste sin ægtefælle.

Lysten til andre end sin partner syntes uundgåelig, og derfor var den eneste måde at få et stabilt forhold på måske at give plads til at kunne udforske den lyst, uden at det gik ud over forholdet.

Det er en interessant tanke, som også peger på noget andet centralt for vores tid. Samtidig med at kærligheden er blevet mere og mere åndelig og løsrevet fra alle ydre forhold, er seksualiteten blevet stadig mere »kødelig«. Det er, som om man har lavet en arbejdsdeling, hvor kærligheden alene tager sig af vores personlige og relationelle behov, mens seksualiteten udelukkende dækker vores behov for kropslig nydelse. Derfor virker åbne parforhold ikke som nogen dårlig model, da de kan tilfredsstille begge behov i hver sit rum. Af samme grund er koncepter som one night stands og bollevenner – altså seksuelle relationer uden romantiske følelser – så udbredte i vores tid.

Det betyder ikke, at man ikke kan vælge at lade samlejet være kulminationen på den indbyrdes kærlighed, som når Jack og Rose endelig elsker i bilen om bord på Titanic i filmen af samme navn. Det betyder bare, at man ikke behøver det. Sex og kærlighed er to adskilte fænomener, som dog kan kombineres, hvis nogen skulle ønske det.

Mit mål med denne bog er at genforene kærligheden og seksualiteten. Vores kærlighedsliv har brug for at iklæde sig kød, og vores sexliv har brug for at blive indblæst med ånd.

Ånden fra 68

Vores tid er et seksuelt eksperimentarium, hvor vi febrilsk famler os frem for at finde nogle adfærdsformer, der kan dække vores behov for sex og romantik. Den seksuelle frigørelse har efterladt os i et tomrum.